

פרשת מקץ וחנוכה - אחריות

10. שיחות מוסר מאמר כ
ונראה בביאור הענין, כי לכאורה תמוה, מאחר שדנו האחים את יוסף למיתה, ואף יהודה היה בכללם לגמור את דינו, מה ראה לחזור בו בטענת: "מה בצע וגו'", והרי לא חזר בו מעצם פסק הדין. ויש לפרש שעיקר הטעם בדבריו הוא מה שאמר: "וכיסינו את דמו", ופירש: "ונעלים את מיתתו", והכוונה בזה היא כי למרות שגמר הדין היה כהלכה, אך מאחר שאין אנו יכולים לקבל על עצמנו את אחריות המעשה, ונצטרך להעלים את מיתתו, עובדה זו כשלעצמה פוסלת ושוללת את פסק הדין מכל וכל, כי פסק דין שאי אפשר לקחת אחריות עליו אינו פסק דין. ועל ידי גילוי זה של רגש האחריות שהראה יהודה זכה למלכות.

11. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף י עמוד ב
ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני - היינו דאמר רב הנין בר ביונא א"ר שמעון הסידא: יוסף שקדש ש"ש בסתר - זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב: עדות ביהוסף שמו, יהודה שקדש ש"ש בפרהסיא - זכה ונקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא.

12. תוספתא מסכת ברכות (ליברמן) פרק ד
מעשה בארבעה זקנים שהיו יושבין בבית שער... והיו עסוקין במה ששנה להם ר' עקיבא מפני מה זכה יהודה למלכות מפני שהודה בתמר הוסיפו הן מעצמן... וכי נותנין שכר על העבירות אלא מפני מה זכה יהודה למלכות מפני שהציל את אחיו מן המיתה שנ' ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע וגו' אמ' להם דיה להצלה שתכפר על המכירה אלא מפני מה זכה יהודה למלכות אמ' לו מפני העונה שנ' ועתה ישב נא עבדך תחת הנער וגו'... אמ' להם והלא ערב הוא וסופו של ערב לצאת ידי ערבותו אלא מפני מה זכה יהודה למלכות אמרו לו ילמדנו רבינו אמ' להם מפני שקידש שמו של הקדוש ברוך הוא על הים כשבאו שבטים ועמדו על הים זה אומ' אני ארד וזה אומ' אני ארד קפץ שבטו של יהודה וירד תחלה וקדש שמו של מקום על הים

13. משנה מסכת אבות פרק ב משנה ט
אמר להם (רבן יוחנן בן זכאי) צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם רבי אליעזר אומר עין רעה רבי יהושע אומר חסר רע רבי יוסי אומר שכר רע רבי שמעון אומר הלוח ואינו משלם

14. שיחות מוסר מאמר כג
משנה זו אינה עוסקת בחטאים, אלא בדרך רעה שיתרחק ממנה האדם, והיינו דרך המקיפה וכוללת את חייו של האדם, כגון עין רעה, חבר רע ושכן רע שאינם חטאים פרטיים אלא עיקרם דרך רעה. והרי נמצינו למדים שהלוח ואינו משלם אינו חטא מסוים, אלא דרך רעה שנוגעת לעיקר מהותו ותורתו של אדם. והיינו מפני שהלוח ואינו משלם מסיר מעליו עבותות אחריותו כלפי בעל חוב, ואינו חש כלל כי "בעל חוב" הוא, שאם היה מרגיש עצמו אחראי היה עומד בחיובו, שהאחראי לעולם עומד בחיובו....

לקיחת אחריות עד הסוף

15. תלמוד בבלי מסכת יומא דף כב עמוד ב
אמר רב הונא: כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סיעיה; שאול באחת - ועלתה לו, דוד בשתים - ולא עלתה לו. שאול באחת מאי היא - מעשה דאנג, והא איכא מעשה דנוב עיר הכהנים! - אמעשה דאנג כתיב נחמתי כי המלכתי את שאול למלך. דוד בשתים, מאי נינהו - דאוריה ודהסתה.

1. בראשית פרק מג
(לו) ויאמר ראובן אלי אביו לאמר אתי שני בני תמיית אבילא אביאנו אליך תגה אתו עלי ידי ואני אשיבנו אליך:
(לז) ויאמר לאיגרת בני עמכם פיראזיו מות והוא לבדו נשיאר וקראוהו אסון בדרף אשר תלכידה והורדתם את שיבתי ביון שיאולה:

2. רש"י בראשית פרק מג
(לח) לא ירד בני עמכם - לא קבל דבריו של ראובן. אמר צור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בני:

3. בראשית פרק מג
(ב) ויהי כאשר פלו לאכל אתהשקר אשר הביאו ממצרים ויאמר אליהם אביהם שבו שברו לנו מעט אכיל:
(ז) ויאמר יהודה אלי ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונזויה ולא נמות גסאנונו גסאתה גספנו:
(ט) אנכי אערבנו מידי תבקשנו אבילא הביאתני אליך והצנתי לפניה וזוטאתי לך כליהימים:

(י) כי לולא התמהמהנו כיעתה שבו זה פעמים:
(יא) ויאמר אליהם ישראל אביהם אבילא אפוא זאת עשו קויו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנוזה מעט צרי ומעט דבש וקאת ולט בטנים ושקדים:

4. רמב"ן בראשית פרק מג פסוק יד
ושלח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין - נראה על דרך הפשט כי לא היה שמעון רצוי אביו בעבור דבר שכם, ולכך לא אמר את שמעון בני ואת בנימין, כי לא זכרנו בשמו, וכאשר עזבו במצרים ימים רבים, אילו היה בביתו לחם לא שלח עדיין את בנימין וינחהו במצרים:

5. תורה תמימה בראשית פרשת מקץ פרק מג פסוק ט
אנכי אערבנו - שואל כענין - זה יהודה, שאמר אנכי אערבנו [אדר"נ פ' ל"ז] (הערות שם: ר"ל, לא כראובן שנתן במשכנתא את שני בניו, אבל יהודה ערב את עצמו)

6. רש"י בראשית פרק מג פסוק ט
וחטאתי כך כל הימים - לעולם הבא:

7. שיחות מוסר מאמר כד
ונראה שעיקר יחודו של יהודה בזה הוא במידת אחריותו, שבדבריו בא לידי ביטוי גודל הכרתו במידת חוב האחריות עד היכן הוא מגיע, שהרי נכון היה לאבד את כל חיי הנצח ח"ו אם לא יביא את בנימין, ועל בעל אחריות כזה ראוי לסמוך וכמו שמצינו באמת שאמר ליוסף: "ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני והנער יעל עם אחיו" והיינו שמסר עצמו להיות עבד עולם במצרים השטופה זימה וטומאה, הרי שידע והכיר שכך מחייבת אחריותו עלפי יעקב ובנימין. ומשום כך ראוי הוא לסמוך עליו שיעשה כל אשר לאל ידו כדי לעמוד במה שקבל עליו.

8. בראשית פרק לו פסוק כו
ויהי כאשר פלו לאכל אתהשקר אשר הביאו ממצרים ויאמר אליהם אביהם שבו שברו לנו מעט אכיל:

9. רש"י בראשית פרק לו פסוק כו
וכסינו את דמו - ונעלים את מיתתו:

עונש גדול, כי ארבעת בני השמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב. והגיע העונש בסוף למה שאמרו רז"ל (ב"ב ג ב) כל מאן דאמר מבית השמונאי קאתינא עבדא הוא, שנכרתו כלם בעון הזה... אלא בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מדה כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום:

27. ויקרא רבה (וילנא) פרשת ויקרא פרשה א סימן ה
אתה מוצא בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא למשה מתוך הסנה היה מסתיר פניו ממנו... א"ל הקדוש ברוך הוא לכה ואשלחך אל פרעה... שאם אין אתה גואלם אין אחר גואלם, בים עמד לו מן הצד אמר לו הקדוש ברוך הוא ואתה הרם את מטך ובקעהו לומר שאם אין אתה בוקעו אין אחר בוקעו, בסיני עמד לו מן הצד אמר לו עלה אל ה' לומר שאם אין אתה עולה אין אחר עולה, באהל מועד עמד לו מן הצד א"ל הקדוש ברוך הוא עד מתי את משפיל עצמך אין השעה מצפה אלא לך תדע לך שהוא כן שמכולן לא קרא הדיבור אלא למשה ויקרא אל משה.

28. דברים רבה (וילנא) פרשת וילך פרשה ט סימן ט
אמר (משה רבנו) לפניו רבש"ע יטול יהושע שררתי שלי ואהא חי אמר הקדוש ב"ה עשה לו כדרך שהוא עושה לך מיד השכים משה והלך לביתו של יהושע נתיירא יהושע ואמר משה ר' בוא אצלי יצאו להלך הלך משה לשמאלו של יהושע נכנסו לאהל מועד ירד עמוד הענן והפסיק בנייהם משנסתלק עמוד הענן הלך משה אצל יהושע ואמר מה אמר לך הדיבור א"ל יהושע כשהיה הדיבור נגלה עליך יודע הייתי מה מדבר עמך, אותה שעה צעק משה ואמר מאה מיתות ולא קנאה אחת

29. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף קט עמוד ב
אמר ר' יהושע בן פרחיה: בתחלה כל האומר עלה לה, אני כופתו ונותנו לפני הארי, עתה כל האומר לי לירד ממנה, אני מטיל עליו קומקום של חמין, שהרי שאול ברח ממנה, וכשעלה בקש להרוג את דוד.

30. תוספות מסכת מנחות דף קט עמוד ב
כתחילה הייתי שונא הכזנות וכל האומר לי עלה לגדולה כו' ועכשיו שעליתי לגדולה רבי יהושע בן פרחיה נשאי היה

31. והגדת
וגם כאן פרש הסבא מקלם שלא בכדי נכתבה בנביא רדיפת שאול אחר דוד, אלא נבואה שנצרכה לדורות היא, כדי שילמדו ויפיקו לקחה ולא יעשו כמעשהו – האם הועיל הדבר לר' יהושע בן פרחיה? הועיל ולו במעט: שאול רדף אחד דוד להרגו, ואילו הוא, רק קומקום של חמין יטיל...

זאת עלינו ללמוד מהשמונאים, חסידים קדושי עליון, שאלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל, וקמו ומסרו נפשם, וזכו לנסים מופלאים ומשניצחו היה עליהם לקיים: "הלך וישב לו מן הצד" ליטול כתר כהונה ולהניח כתר מלכות לזרעו של דוד, ומשלא עשו כן נענשו בכזו חומרה

ואמרתי שאילו היינו מאמצים השקפה והנהגה זו, היו נחסכות צרות רבות כל כך!

הורים כה רבים, אבות ואמהות, דואגים לבניהם ובנותיהם. מקטנותם נושאים אותם כאשר ישא האומן את היונק, שמחים בהצלחתם ומכוונים ארוותיהם, מרעיפים עליהם רוב טובה ונכנסים בעול כה כבד בהשאתם. רוצים בטובתם ובאשרם, ומוציאים לראוי והגון ונכון להמשיך להשיא להם עצות ולהשמיע בקורת ולחוות דעה במקום בו אינה מתבקשת ואף עלולה להפריע, אם לא להזיק. וכה הרבה שלום בית הופר ובתים נהרסו ולבבות נשברו וים של דמעות נשפך בגין הורים שלא קיימו הלך וישב לו מן הצד.

16. שמואל א פרק טו
(י) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל וַיְמַחֵר קוֹל־הַצֶּאֱזָא הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבְּקָר אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ:

(טו) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל מִלְּמַלְכֵי הַבְּלָיִים אֲשֶׁר זָמַל הָעָם עַל־מִיטָב הַצֶּאֱזָא וְהַבְּקָר לְמַעַן זְבֹחַ לַיהוָה אֶלְקֵיהֶם וְאֶת־הַיֹּתֶר הַזֶּה בָּרְבִיעִי:

17. שמואל ב פרק יב
(ט) מְדוּעַ בָּיִתְךָ אֶת־דָּבָר יִקְרָא לְעֵשׂוֹת הָרָע בְּעֵינֵי בְּעֵינֵי אֶת אֹרְיָה הַזֹּהֵל הַכִּיתִּי בְּזֶרֶם וְאֶת־אִשְׁתּוֹ לְקַזֵּזֶת לָךְ לְאִשָּׁה וְאֶתְּךָ הִרְגִּיתִּי בְּזֶרֶם בְּיַד עַמּוּן:
(יג) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־נָתָן זָמַמְתִּי לַיהוָה:

18. בראשית פרק ג
(יב) וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא גָּתְהִילִי מִן־הָעֵץ וְאָכַלְתִּי:

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶלְקִים לְאִשָּׁה מַה־זָּאת עָשִׂיתְּ וְהִנֵּה הָאִשָּׁה הַזֹּהֵשׁ הַשִּׂיאָנִי וְאָכַלְתִּי:

19. בראשית פרק ג
(ט) וַיִּקְרָא יְהוָה אֶלְקִים אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לָו אֵיכָה:

20. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לח עמוד ב
ואמר רב יהודה אמר רב: אדם הראשון מין היה, שנאמר ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו איכה – אן נטה לבך.

21. תורה תמימה הערות בראשית פרק ג הערה ה
ודריש כן משום דלפי פשוטו אינו מבואר השאלה איכה, דהקב"ה הלא ידע איהו, וגם בכלל לא שייר השאלה איכה אחרי שמדבר עמו, ולכן דריש שאין השאלה על מקום מציאותו אלא מענין תמהון ופלא על שנטה לבו ממצות ה':

חוסר לקיחת אחריות מסנוורת את האדם

22. ירמיהו פרק ב
(כד) גַּם בְּכַנְפֵיךָ נִמְצְאוּ דָם נִפְשׁוֹת אֲבוֹיָיִם זָהִיִּים לֹא־בְּמִזְדַּתְתָּ מִצְאָתִים כִּי עַל־כִּלְיֹתֶיךָ:
(לה) וְהִנֵּה אֲנִי אֵף שָׂב אִפּוֹ מִמֶּנִּי הִנְנִי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ עַל־אֲמָרְךָ לֹא זָמַמְתִּי:

23. רש"י ירמיהו פרק ב פסוק ה
כי נקייתי – אשך זכאה אני נפשי:

24. שיחות מוסר מאמר כ
כלומר האדם מרמה אף את עצמו לומר לא חטאתי... ואכן זו היא עיקר התביעה ממנו ועליה הוא נענש, וכמו שכתוב "הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי", הרי הדגש אינו על עצם החטא אלא על ההתנערות ממנו והסרת האחריות, ועל כך שופט הקב"ה את האדם

25. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת בראשית סימן ט
כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא אי הבל אחיך א"ל לא ידעתי השומר אחי אנכי אתה הוא שומר כל הבריות ואתה מבקשו מיד, משל למה"ד לגנב שגנב כלים בלילה ולא נתפש, לבקר תפשו השוער, א"ל למה גנבת את הכלים, א"ל אני גנב ולא הנחתי אומנתי אבל אתה אומנתך בשער לשמור למה הנחת אומנתך

לא לקחת אחריות שאינה שלך

26. רמב"ן בראשית פרק מט
וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל, ואף על פי כן נענשו

בשיעור זה נעסוק בנושא לקיחת אחריות. ננסה לברר מהי לקיחת אחריות נכונה והיכן נכון לקחתה. ראשית נתבונן יותר לעומק בדמותו של יהודה ובין מדוע זכה להיות מנהיג ישראל.

8-10 – האחים דנו את יוסף להריגה ונראה שגם יהודה היה בכללם ואם כן תמוה מדוע ראה יהודה לחזור בו בטענת "מה בצע וכו'" והרי מעצם פסק הדין שדינו של יוסף למיתה לא חזר בו. אלא רש"י מפרש על המילים "וכסונו את דמו- ונעלים את מיתתו" ומבאר ר' חיים שמאלביץ בכוונת דבריו, כי למרות שגמר הדין היה כהלכה, אך מאחר שאין אנו יכולים לקבל על עצמנו את אחריות המעשה, ונצטרך להעלים את מיתתו, עובדה זו כשלעצמה פוסלת ושוללת את פסק הדין מכל וכל, כי פסק דין שאי אפשר לקחת אחריות עליו אינו פסק דין!!

11-12 – במסכת סוטה מובא, שיוסף, על שקידש שם שמים בסתר שלא התפתה לאשת פוטיפר זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה. יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא על שאמר "צדקה ממני" זכה ונקרא כולו על שמו של הקב"ה. ולכאורה יש לתמוה, הרי אם נתבונן על מעשה יהודה ומעשה יוסף, סוף סוף יהודה בא על תמר (ואע"פ שלא היה שום איסור בדבר מ"מ אין המעשה הזה נשמע טוב...) ויוסף כבש את יצרו ולא בא על אשת פוטיפר ואם כן איך ניתן בכלל להשוות בין יוסף ליהודה ועוד לומר שיהודה יותר מיוסף. אלא שהעיקר הוא לקיחת אחריות. קורה שאדם נופל, קורה שאדם טועה, אבל הקושי הגדול של האדם הוא לקחת אחריות על מעשיו. הנפילה והטעות הם לא שורש הבעיה, שורש הבעיה היא חוסר לקיחת אחריות, משום, שכשאדם לא לוקח אחריות על מעשיו הוא לעולם לא יוכל לתקן את עצמו והנפילה הבאה בוא תבוא. תכונה זו של "לקיחת האחריות" היתה חקוקה בנפשו של יהודה, לא רק במכירת יוסף ובמעשה עם תמר, אלא אף בקריעת ים סוף, אליבא דר"ע הסובר שיהודה קפץ ראשון למים וגרם לכך שה' יקרע את הים. במקום שכולם חששו לקפוץ לים היה נדרש שמישהו יקום ויעשה מעשה. יהודה שכל מהותו היא לקיחת אחריות, לא מתמהמה ונכנס ראשון ובעקבותיו כל עם ישראל. אמנם בתוספתא נחלקו מה היה המעשה שזיכה את יהודה במלכות, אבל המכנה המשותף לכולם - "לקיחת אחריות"!

13-14 – על פי יסוד זה מובנת המשנה באבות גבי מהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם רבי אליעזר אומר עין רעה רבי יהושע אומר חבר רע רבי יוסי אומר שכן רע רבי שמעון אומר הלווה ואינו משלם. ולכאורה דעת רבי שמעון תמוהה, מה עניין מי שלווה ואינו משלם לכאן, הרי חבר רע ושכן רע הם התנהלות חיים של אדם ויש להתרחק מאדם שמתנהל באופן זה, אבל מי שלווה ואינו פורע, האם די בכך כדי להגדירו הולך בדרך רעה!? אלא שללוות ולא לפרוע גם היא שיטת חיים שיש לברוח ממנה. הלווה ואינו פורע לא לוקח אחריות על מעשיו ומי שלא לוקח אחריות על מעשיו גם הוא נכלל ב"דרך רעה" שיש להתרחק ממנה.

סיכום

1-3 שני בנים, ראובן ויהודה, פונים ליעקב בניסיון לשכנעו לתת להם לקחת את בנימין למצרים. ראובן פונה ליעקב מיד כשהם שבים ממצרים לאחר שהואשמו בעוון ריגול ולאחר ששמעון נכלא. ראובן, כדי להוכיח את רמת "האחריות" שהוא לוקח על בנימין, אומר לאביו: "את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך". יעקב לא עונה ישירות לראובן אלא אומר לבנים אמירה כללית "לא ירד בני עמכם". רש"י מגלה לנו ש"התעלמותו" של יעקב מדברי ראובן נבעה מכך שדבריו הם דברי שטות וכך אמר יעקב בלבו "בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בניו!"

לעומת ראובן, גם יהודה מבקש לקחת את בנימין למצרים ויעקב נענה בחיוב. יש להתבונן על התנהלותו של יהודה ולהבין מה גרם ליעקב להיענות לבקשת יהודה בחיוב.

4 - ראשית יש להתבונן בעיתוי. כפי שראינו, ראובן פונה ליעקב מיד כשהם שבים ממצרים. בשלב זה אין מצוקת רעב לבניו, הרי הם שבים עם שקים מלאים באוכל. המצוקה היחידה העומדת לפני יעקב כרגע היא כליאתו של שמעון בכלא המצרי. כפי שמבאר הרמב"ן, כליאתו של שמעון אולי הטרידה את יעקב, אבל לא מספיק כדי לסכן את בנימין. משום כך אנו רואים שכל זמן שיש לחם בבית, יעקב לא עושה שום ניסיון להשיב את שמעון.

לעומת ראובן, יהודה פונה ליעקב רק כאשר מצוקת הרעב שוב איימה על יעקב ובניו. יהודה מגלה כאן כושר מנהיגות מדהים. מנהיג צריך לקחת אחריות על מה שקורה בשטח, אבל חלק חשוב במנהיגות הוא קריאת המפה בצורה נכונה, יהודה ידע שאם יפנה ליעקב מיד כשיגיעו ממצרים הוא יענה בשלילה כמו שנענה ראובן. יהודה מחכה לעת שבו יעקב לא תהיה ברירה ואם לא ישלח את בנימין למצרים בנימין ימות ברעב. לפעמים אנו רוצים כבר לראות איך המציאות מסתדרת, אין לנו סבלנות לחכות ומתוך חיפזון אנו עושים טעויות. מנהיג אחראי, הוא אדם שיודע להמתין, כשצריך להמתין, ולהזדרז, כשצריך להזדרז, אבל החיפזון אינו חלק מדפוס הפעולה שלו.

5-7 – כעת עלינו להתבונן באופן לקיחת האחריות. ראובן, כדי לגרום ליעקב להיענות לבקשתו אומר: "את שני בני תמית", יעקב אפילו לא מתייחס ואומר בלבו "בכור שוטה וכי בניו הם ולא בניו?! לעומתו יהודה אומר "אנכי אערבנו", ומבאר רש"י שכוונת יהודה לומר שאם יקרה אסון לבנימין, הוא באופן אישי יאבד את עולמו בזה ובבא. באבות דרבי נתן מבאר ששואל כעניין זה יהודה שערב את עצמו תחת בנימין ושואל שלא כעניין זה ראובן שנתן במשכנתא את שני בניו. אדם שנותן את שני בניו כמשכנתא ואת עצמו מוציא מחוץ למשחק, זה אדם שהאחריות היא ממנו והלאה. הטעות הכי גדולה לזרוק את האחריות על אחרים. כאשר אדם לוקח משימה הוא צריך לקחת את האחריות על עצמו וזה בדיוק מה שעושה יהודה – לוקח אחריות על מעשיו! ובאמת ראינו בהמשך, כאשר בנימין מואשם בעוון גניבת הגביע, יהודה מיד אומר "ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני והנער יעל עם אחיו".

בשילוב של עיתוי נכון ולקיחת אחריות מוחלטת, יהודה מצליח לשכנע את יעקב לשלוח את בנימין.

לקיחת אחריות עד הסוף

האשה היא רוצה להרגיש שאנו מבינים שהיא נפגעה וההרגשה הזו תבוא רק אם באמת נתחבר לקושי שלה בלי ה"אבל" שלנו. הדברים נכונים גם לגבינו הגברים. הרבה יותר נעים לשמוע "סליחה טעיתי" בלי שום תוספת מאשר לשמוע "סליחה טעיתי אבל...". כך הוא טבע האדם!

19-21 - הקב"ה שואל את האדם הראשון "איכה". בגמרא מבואר ששאלתו של הקב"ה אין משמעותה "היכן אתה", הרי אין דבר נסתר ממנו יתברך, אלא השאלה היא איך יתכן שנטה לבו ממצות ה'. שמעתי מהרב זילברשטיין שליט"א בשם הרבי מחב"ד ששאלת הקב"ה היתה "איפה אתה!" כלומר, למה נגררת, למה אין לך אישיות משל עצמך לקיים את מאמר ה', למה אתה נגרר אחרי אנשים אחרים. תפקידו של יהודי זה לא להיות נגרר, אלא לקיים את מצוות ה'.

בוא נתבונן בדו שיח בין אב לבנו:

בן: אבא אני רוצה אייפון"

אבא: בשום פנים ואופן, זה לא טוב בגיל שלך, אין לך עסקים לנהל וכו"

בן: אבל אבא לכולם יש ורק לי אין"

אבא: אני מבין, זה באמת קשה אבל אולי בכל זאת תוותר על זה?"

בן: אבא, זה בלתי אפשרי לוותר על זה אני לא בוזאפ הכיתתי, אני ממש מרגיש מנותק, בבקשה אבא...

אבא: טוב אדבר עם אמא ונחליט.

ה' ירחם!!!! צריך לצעוק לילד "איכה!!!", אז מה אם לכולם יש, כשנגיע למעלה ב120 לא נגיע עם החברים, נגיע לבד ומה שישאלו אותנו זה איכה! אם אבא מחליט שאיפון זה לא טוב אז לא טוב והחברים הם בכלל לא שיקול. ילד שיגדל על עמוד שידרה חזק ידע להתמודד ולהוביל את החברה למקומות טובים וחיוביים, וח"ו אם יגדל ללא עמוד שידרה הוא תמיד יהיה נגרר ולעולם לא יהיה גורר.

ננסה להמחיש איך צריך להיות הדו שיח ממקום נכון:

בן: אבא אני רוצה אייפון"

אבא: בשום פנים ואופן, זה לא טוב בגיל שלך, אין לך עסקים לנהל וכו"

בן: אבל אבא, לכולם יש ורק לי אין"

אבא: אנחנו זה לא כולם, כל בית והכללים שלו".

כמובן שהשיח עם הבן צריך להיות לבבי, עם הרבה הקשבה. חשוב גם שהאבא יסביר למה בבית שלהם יש כלל כזה. אבל אחרי כל הדיבורים, ההקשבה, והלבביות לאבא צריך להיות ברור, שאם הוא ואשתו הגיעו למסקנה שזה לא טוב אז לא זזים מהמסקנה, אלא אם מגיעים למסקנה אחרת מתוך ברור אמתי ולא מתוך כניעה ללחצים אלו או אחרים.

חוסר לקיחת אחריות מסנוורת את האדם

במקורות הקודמים דיברנו על אדם שמודה ששגה, אבל מלמד על עצמו זכות כדי למזער את האשמה ולהסיר מעצמו את האחריות כמה שיותר. יש מצבים קשים הרבה יותר שבהם האדם משכנע את עצמו שהוא בסדר גמור.

15-17 באופן לקיחת אחריות יש מדרגות. יש אדם שלוקח עליו את כל האחריות ויש אדם שלוקח אחריות באופן חלקי.

רב הונא במסכת יומא אומר לנו ששאל חטא באחת ועלה לו, שמחטא זה הפסיד את המלוכה, לעומת דוד שחטא בשתיים ואפילו הכי נשאר למלוך הוא זרעו אחריו. ובאמת יש לתמוה וכי משוא פנים יש אצל הקב"ה? אלא שמתוך התבוננות בתגובה של שאול לחטאו ובתגובה של דוד, הכל מתבאר. כאשר שמואל בא אל שאול לאחר המלחמה בעמלק, הוא שומע באוזניו קול צאן ובקר. כאשר שמואל מוכיח את שאול על שחמל על הצאן והבקר שאול לא אומר חטאתי, אלא זורק את האחריות על העם - "אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבוח לה' אלוקיך...". לעומת שאול, כאשר נתן הנביא מוכיח את דוד על דבר אוריה, דוד שומע ומיד עונה "חטאתי לה!". את הגמרא "כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה" גם דוד הכיר ואם כן, מדוע לא ציטט אותה דוד לנתן הנביא? אלא שדוד לוקח עליו את כל האחריות, מבלי לתרץ תירוצים. התירוצים הם בשבילנו כדי שנבין שברמה הפרקטית לא היה חטא אבל את דוד זה לא מעניין, מבחינתו ההתנהלות לא היתה תקינה והוא לא מנסה למצוא תירוצים!!!

18 - כאשר הקב"ה בא אל אדם הראשון ושאלו האם אכל מעץ הדעת. אדם לא עונה לשאלה אלא זורק את האחריות על האשה "האשה אשר נתת עמדי, היא נתנה לי מן העץ ואוכל". במילים אחרות: נכון שאכלתי אבל... גם חוה מיד שולפת תשובה "הנחש השיאני ואוכל" ובמילים אחרות: "נכון שאכלתי אבל...".

פעמים רבות אנחנו מודים במעשים לא טובים שעשינו אבל מיד אנחנו דואגים להוסיף עוד משפט אחד קטן שנועד להסביר למה זה קרה ולנקות אותנו כמה שיותר מאשמה.

ניתן לראות דבר זה בזוגיות: אשה משמיעה ביקורת לבעלה: "כל פעם שאני מתחילה לדבר איתך אתה נרדם" הבעל עונה "את ממש צודקת זה לא בסדר, אבל חזרתי עייף מהעבודה". המשפט שמגיע אחר ה"אבל" בא לנקות אותנו מרוב האשמה. בדר"כ האשה אולי תניח לנו, סוף סוף בעלה עייף, אבל היא תשאר מתוסכלת משום שהיא מרגישה שבעלה לא לוקח אחריות על עצמו. נשאל את עצמו: אז מה כן לומר, סוף סוף היה יום מעייף? נראה לי שאם התשובה היתה "אשתי את ממש צודקת, כל היום את מטפלת בילדים מכבסת, מגהצת, מבשלת, עושה ועושה ועושה, כל מה שאת רוצה זה לשבת כמה דקות עם בעלך על כוס קפה ולהתאוורר וגם את התענוג הזה לקחתי לך, בעז"ה פעם הבאה שאחזור מהעבודה אנוח חצי שעה ונוכל לשבת בנחת", אין ספק שהאשה היתה מחייכת ומניחה לבעלה שינוח בשלווה. כאשר בעל או אשה מתנהגים לא בסדר הצד השני מצפה לידיו מלא ולא חלקי, כמעט תמיד וידיו חלקי ישאיר תחושת מועקה על הצד הפגוע והסיבה שהצד הפוגע לא לוקח אחריות על מעשיו. כבר ראינו שאצל הקב"ה החטא זה לא הדבר הנורא, הדבר הנורא הוא שאדם לא לוקח אחריות על החטא. גם בזוגיות הפגיעה היא לא טובה, אבל אפשר להתמודד איתה, מה שאי אפשר להתמודד איתו זה חוסר לקיחת אחריות. תנסו פעם הבאה כשיש קושי בזוגיות לקחת את כל האשמה בלי ה"אבל" ותראו איך הדברים מתקבלים. גם במקום שאנו בטוחים שהצדק אתנו, מבחינת

27-28 – במדרש מתואר איך משה רבנו בורח מהגדולה, ובכל פעם מחדש הקב"ה מקרב אתו. לעומת זאת כאשר הנהגת משה נפסקת ועוברת ליהושע. עד עכשיו הדיבור היה בא אל משה ומאותו רגע הפסיק הדיבור לבוא אל משה ובא אל יהושע. יהושע נכנס לאוהל מועד, כאשר הענן ירד והפסיק בינו לבין העם ובתוכם משה, הדיבור בא אליו. כשעלה הענן בא משה רבנו אל יהושע ושאל "מה אמר לך הדיבור". יהושע עונה: "משה, כשהיה הדיבור נגלה עליך יודע הייתי מה מדבר עמך?!" ובמילים אחרות כמו שאני לא שאלתי אותך מה נאמר לך, כך גם אתה אל תשאל אותי מה נאמר לי. מיד צעק משה "עדיף מאה מיתות ולא קנאה אחת". מדרש מבהיל אבל הדברים כתובים... כמה קשה לעזוב את האחריות ולהעבירה למי שצריך לקבלה....

29-30 – ר' יהושע בן פרחיה בתחילת דרכו סלד מתפקיד רבני ולא רצה בשום פנים ואופן לקבל שררת רבנות, עד כדי כך שהיה אומר "כל האומר עלה לה, אני כופתו ונותנו לפני הארי". "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום". ר' יהושע עלה לגדולה ואהב את התפקיד עד כדי כך שאמר שאם יבוא מישהו ויגיד לו "הגיע הזמן לרדת מכסא הרבנות ולפנותו למישהו אחר", ר' יהושע ישפוך עליו קומקום חמין! אין לנו השגה לא במשה רבנו ולא בר' יהושע, אבל ניתן לראות עד כמה קשה לעביר אחריות למישהו אחר.

הורים מגדלים את ילדיהם, דואגים לכל צורכיהם ומגיע שלב החתונה, הגוזלים עזבו את הקן פרסו כנפיים ועפו, אבל כמה קשה לא לקשור להם חוט קטן לרגל ומידי פעם למשוך ולנער את הגוזל. כמה פעמים שומעים שהורים עדין ממשיכים להיות "אחראים" על ילדיהם וכן לאיך גיטא. ילדים מצווים על כיבוד הוריהם, אבל הם מתנים את הכבוד בכך שההורים יתנהגו אליהם יפה. חצופים! תחום האחריות של הילדים זה לכבד את הוריהם ללא תנאים מוקדמים, הילד לא אחראי על התנהגות ההורים כלפיו. כשם שאנחנו רוצים שההורים לא יתערבו בתחום האחריות שלנו כך חובתנו לא להיכנס לתחום האחריות שלהם.

אדם מקבל תפקיד בעבודה חדשה. כדי להוכיח את עצמו הוא מנסה להיות ראש גדול ופולש לתחומים שאינם התחומים שלו. כתוצאה מזה אנשים אחרים בעבודה נפגעים ומפתחים אליו שנאה. פעמים רבות גם המנכ"ל קשה לו עם מישהו, שלוקח אחריות גם על תחומים שאינם בתחומו. להיות ראש גדול זה טוב, אבל בתוך התחום שלך. זהירות גדולה צריך שלא לפלוש לתחומים שאינם שלנו.

בעל ואשה. תפקידה של האשה להעריך את הבעל ותפקיד הבעל לאהוב את האשה. שואלים את האשה למה את לא מעריכה את בעלך והתשובה: "כי הוא לא אוהב אותי". שואלים את הגבר למה אתה לא אוהב את אשתך ותשובתו: "כי היא לא מעריכה אותי". איך אפשר לצאת מהפלוונטר הזה? כל אחד יעשה את תפקידו מבלי לקחת אחריות על התפקיד של בן/בת הזוג. הבעל יאהב בלי קשר להערכה והאשה תעריך בלי קשר לאהבה וכל השאר יסתדר ממילא.

נסיים בדבריו הנפלאים של הרב גלינסקי: זאת עלינו ללמוד מהחשמונאים, חסידים קדושי עליון, שאלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל, וקמו ומסרו נפשם, וזכו לנסים מופלאים ומשניצחו היה עליהם לקיים: "הלך וישב לו מן הצד" ליטול כתר כהונה ולהניח כתר מלכות לזרעו של דוד, ומשלא עשו כן נענשו בכזו חומרה.

שבת שלום והמשך חנוכה שמח!!!

22-25 – הנביא ירמיהו מוכיח את העם על שאמרו "כי נקית" ומפרש רש"י זכאה אני נפשי" כלומר, האדם לא רואה בעצמו שום אשמה ועל כך עונה הקב"ה "הנני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי", אנו לא נשפטים על החטא, אלא על שלא לקחנו אחריות על החטא. במדרש מובא שכששאל הקב"ה את קין: "איה הבל אחיך" והבל עונה: "השומר אחי אנוכי?!" אין הכוונה שקין חשב שהקב"ה לא יודע איפה הבל. אלא כוונתו לומר, מחילה הקב"ה, אבל האחריות על הבל היא שלך, אני יכול לעשות מה שאני רוצה ואתה הקב"ה תפקידך לשמור על הבריות שלא יזקו. הזוי, אבל בוא נראה כמה דוגמאות שנראות קצת פחות הזויות.

רמים בישיבות תיכונית מתמודדים עם הקושי הגדול ביותר לתלמידים "פגם הברית". הרבה פעמים נשמעת טענה מצד התלמידים: בדור הזה אי אפשר להתמודד. אני לא אשם שהקב"ה שם אותי בדור הזה". זו בדיוק אותה טענה של קין! "פגם הברית" הוא חטא חמור והאחריות שלנו לא ליפול! אם הקב"ה בחר בנו להיות בדור הזה כנראה שהוא גם רואה שיש לנו את הכוחות לעמוד בניסיון הזה. (אני לא בא לומר איך לדבר עם התלמידים. איני ר"ם בישיבה תיכונית ואין לי שום הבנה איך לעזור לנערים ששקועים עמוק בבוכ, אבל נראה לי שמי שמייעץ חייב לדעת שבסופו של יום האחריות היא על מי שנופל ולא על הקב"ה)

רובנו יצאנו לעולם התעסוקה. קביעת עיתים זה סעיף בשו"ע. האחריות לקבוע עיתים מוטלת עלינו ולא על אף אחד אחר. לפעמים יכול אדם לומר: מחילה הקב"ה, אם היית מפנק אותי בעוד כמה אלפים בחודש, הייתי יכול להתפנות גם אליך...." שקר! אם רוצים אפשר לקבוע עיתים. במבצע צוק איתן סיפר לי אחד הבחורים בישיבה, שהיה מג"ד מהר המור, שכל יום למד דף יומי, מדהים!! למה הצליח? כי ידע שהאחריות על קביעת העיתים נמצאת אצלו!!

לא לקחת אחריות שאינה שלך

בכותרת כתבתי מקץ – חנוכה. על פרשת מקץ דיברנו אבל מה עם חנוכה? אז הנה זה בא...

26 – החשמונאים היו חסידי עליון ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל. החשמונאים, למרות שבאו ממשפחת הכהונה, כיון שראו שאין מי שיקח את הנהגת המרד לידיים, החליטו לעשות מעשה, קמו ומרדו והחזירו מלכות לישראל יתר על מאתיים שנה. היינו מצפים שמשפחה כזו תתברך ותגדל וכל מי שיגיד שהוא מבית חשמונאי מיד ימצא שידוך, אבל במקום שימצא שידוך אומרים לו: "אתה עבד", משום שכל בית חשמונאי נפלו ביד אויביהם בחרב ולא נשאר מהם איש ומשום כך קובעים חז"ל שכל מי שאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא!

הרמב"ן שואל מדוע???? איך יתכן???? ותשובתו: "בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מדה כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום". במילים אחרות לקחו אחריות על מה שהם לא צריכים לקחת. קשה מאד להיות איש במקום שאין איש, קשה מאד לקחת לידיים את הנהגת העם כשאין מי שיקח, אבל עוד יותר קשה לפרוש כשהתפקיד הסתיים.

